

FUCÛRUN NEHYİ VE MENŞELERİ¹²

Muharriri : *Emile DURKHEIM*

(Mâba'd)

Misalleri çoğaltmak faydasızdır. Hepsi hemen hemen aynı sûrette tekrar eder.

Bu kadar muğlak ve bu kadar münteşir bir teşkilat-ı umumî derin sebeplere müsteniddir. Bu sebepler nedir?

Bu sual etnografları nevmîd etmiştir. Bazıları müşkilatı hall için sınıfı klan addetmişlerdir. Fakat muhakkaktır ki bir sınıfın hiçbir zaman totemi olmamıştır. Binaenaleyh klan tarifine dahil olamaz. Diğerleri bu sınıfta bir nevi *sınıf-ı içtimâî* [*caste*] görmüşlerdir. Halbuki bu faraziye tahkik edecek hiçbir hâdise yoktur. Bu garip tertibatı tenvir hususunda en mütemâdî gayrette bulunan muharrir Cünow'dur. Ono göre her sınıf hemen hemen aynı sinde bulunan fertler zümresidir. Muhakkaktır ki her ferdin klan dahilindeki mevki, hukuk ve vazifelerinin mahiyet ve vüs'atı, vâsi miyasta sinne tabidir. Klan ahâlisinin sinlerine göre tarz-ı taksimini ifade için hususî bir tevsim bulunmasına, initiation ayinini icrâ etmemiş çocuklara mahsus bir isim olmasına taaccüb edilemez. Başka bir isim de mukaddese dahil olan ve müteehhil bulunan kâhilleri irâe eder. Başka bir isim de yalnız ulâ olanları değil, teehhil etmiş çocukları olanları irâe eder. Her klanda muhtelif sınıfları tefrik için kullanılan tabirlerin manası bundan ibaret farzediliyor. Bu teşkilata merbut olan izdivaç memnûiyetlerine

12 İçtimâiyât Mecmuası, sayı :1. Geçen nüshamızda fucûr (inceste)u akraba arasında izdivaç suretiyle tarif etmiştik. Bu tarif bazı kâri'lerimizce mübhem görüldüğünden "Yekdiğerinin mahremi olan yakın akraba arasında izdivaç" suretinde tahdit ve tasrih ediyoruz.

gelince, bu da müellif-i mûmaileyhin ibtidâilere atfederek menşeyini pek izah etmediği bir sevk-i tabîiden ileri geliyormuş ki bu da sinleri pek gayr-ı müsavi olanlar arasında izdivaca karşı şiddetli bir nefret imiş.

Fakat eğer sınıflar sinne tevafuk etseydi, fertler hayatta ilerledikçe sınıflarını da değiştirmeliydiler. İhtiyarladıkça üçüncüden ikinciye, ikinciden birinciye geçmeleri lazımdı. Halbuki bilakis bir ferdin mensup olduğu sınıf, doğduğu günden itibaren lâyetezelzül bir sûrette sabittir. Cünow cevaben diyor ki : Eğer sınıfların ismi hayatın muhtelif devirlerinde değişmiş olsaydı, takip olunan gayeye vasıl olunamazdı. Filhakika yirmibeş yaşında ve binaenaleyh en gençler ile en yaşlılar arasında mutavassıt bir adam farzedelim. Yaş ilerledikten sonra kendinden daha genç kadınlarla izdivaç edebilir; şu kadar ki bu kadınlar [initiation] yaşına yani sinn-i kuhûle vasıl olmuş ve kendisi de kâhiller sınıfından henüz çıkmamış bulunsun. Çünkü o zaman onlar da kendisinin mensup olduğu sınıfa tekabül eden sınıfa mensup bulunurlar ve o zaman meşru bir sûrette izdivaç akdedebilirler. Mamafih bu kadınla kendi arasında daima, mebde'deki sin farkı mevcut olur; binaenaleyh müellifin, riayet eylediğini farzettiği kaideye muhalif olarak, gençlerle ihtiyarlar arasında izdivaca müsaade edilmiş olur. Cünow'a göre Avustralyalılar bu neticeyi bertaraf etmek için herkesin sınıfı bir defaya mahsus olmak üzere bütün müddet-i ömrünce tayin olunmasını ve bunun bütün safahat-ı meslekiyesinde bilâtebeddül takip olunmasını itibarî bir sûrette kabul etmişlerdir. Filhakika bu sûretle muhtelif sin zümreleri aynı nam tahtında birleşip mezc olmazlar. Çünkü herbirinin ayrı isimleri vardır.

Yalnız Cünow bilmiyor ki bu sûretle nazariyesinin ta esasını tahrip ediyor. Zira o zaman sınıflar, tabakat-ı sin taksimatına tevafuk etmiyor. Çünkü bir tertip ayrı ayrı envâ' içinde hem tufûliyet devrini geçmiş ve henüz şeyhûhete vasıl olmamış adamları bulunduruyor. Aksi sûretle, aynı isim burada bir çocuğa, şurada bir ihtiyara kabil-i tatbiktir. Zira her ikisinin de mensup olduğu sınıflar tevellüdlerinden itibaren ve sinleri nazar-ı dikkate alınmadan tayin edilmiştir. Eğer ihtiyar bir İpata'dan doğmuş ise, Kombu olur. Nasıl ki aynı sınıfta validesi olan bir çocuğun Kombu olacağı gibi.

Filhakika denilebilir mi ki bu usûller, ahalinin sin üzerine tak-simine tetabuk etmiyor, yalnız eslâf ile ensâl arasında izdivacın önünü alıyor? Bu usûller, bir babanın kızıyla izdivacına mani oluyorsa da (Çünkü esas itibarıyla kız, babasının kadın alabileceği klan mensup değildir) büyük ana baba ile torunlar arasında izdivaca hiçbir sûretle mani olamaz. Zira her sınıf iki batın sonra meydana çıkar. Bir kadın ile küçük kızı aynı sınıfa mensup olurlar ve bu sınıftan da büyük peder istediği kadını intihab edebilir. Mesela bir Kobu bir İpata ile izdivaç ederse, İpata'nın kızları Bota olacak. Fakat bu Botaların kızları yine İpata olacak ve ilk Kobu bu İpatalardan kız alabilir ve binaenaleyh torunuyla izdivaç edebilir. Demek oluyor ki bu teşkilatın, ebeveyn, çocuk ve torunlar arasında izdivacın men'inden başka bir gayesi vardır. Bu tarz tak-simi temyiz eden münavebe usûlü başka sûretle izah olunamaz.

Bununla beraber mesele bizce gayr-i kabil-i hall görünmüyor. Zahirde garip olan bu nizam, âdi ezogami kanununun teşmilinden başka bir şey değildir. Buna kani olmak için Avustralya klanlarının arzettiği bazı husûsiyetlere bakmak kafidir.

Evvela şunu bir malum olarak ortaya koyalım ki; sınıflara usûlü en geç, bir aşiret iki ibtidaî klanı havi olduğu zaman zuhur etmiştir. Filhakika bilâ-istisna her yerde sınıfların ismi aynı frat-riye mensup klanlarda birdir. Demek oluyor ki bu isimler esasen menşe-yi zümrede varmış. Çünkü bütün bu kısmî gruplar müteakibi- ben ondan çıkmıştır. Bu isimler birincilerden ikincilere geçmiştir. Denilebilir ki bu noktada itiraz edilecek hiçbir cihet yoktur. Bu sınıfların nasıl zuhur ettiğini anlamak için, iki ibtidaî klanı ayrılmış fakat henüz tâli klanlara ayrılmamış bir aşiret tasavvur edelim. Beyanatımızı kolaylaştırmak için bu klanlardan birine (A) diğerine (B) diyelim. Birinci klanın erkeklerine (Ah), kadınlarına (Hf), ikinci klanın erkeklerine (Bf), kadınlarına Bf) diyelim. İlk batında iki klanın şeması ber vech-i âti olacak :

B klanı	A klanı
Bh' Bf'	Ah' Af'

Ezogami kanununa göre Ah' Bf' ile ve Af' Bh' ile izdivaç edebilir. Teselsül-i lâm olduğu için (Kâri bunu muvakkaten kabul

etsin) Ah' Bf' zevciyetinden doğan çocuklar B klanına mensupturlar. Çünkü validelerin klanı B'dir. Af' Bf, zevciyetinden doğan çocuklar aynı sebepten dolayı A klanına mensupturlar. İlk çocuklara cinslerine göre Bf² Bh² ve ikincilere Af² Ah² namını verelim.

Buraya kadar her şey bildiğimiz kaidelere göre cereyan ediyor. Fakat yeni bir hâdise bu kaidenin tarz-ı tatbikini iğlak ve işgal eder. Bütün bu aşiretlerde çocuk her ne kadar anasının totemine mensup ise de ve anasının klanından sayılırsa da, valide evlendiği andan itibaren zevciyle birlikte yaşar ve binaenaleyh zevcin klanının arazisi dahilinde bulunur. Ve çocuklarını da orada doğurur. Çocuklar orada büyür. Erkek çocukları bütün müddet-i ömürlerince orada kalırlar. Kızlar tehhül edinceye kadar orada kalır. Bf1 çocukları (yani Bh² Bf²) A dahilinde doğarlar ve mevcudiyetlerini ya tamamen veya kısmen orada geçirirler. Çünkü A babalarının klanıdır. Aksi sûretle Af'nin çocukları (yani Ah² Af²) B dahilinde doğarlar. Çünkü anaları zevciyle oraya gitmiştir. Bu sûretle iki klan arasında hakiki bir gidip gelme cereyan eder. İkinci batında klan ve totemi fertleri A klanına geçer. Bu iki zümrenin şeması ber vech-i âtidir :

İkinci batın Bf2 Bh2
A klanı arazisi

Ah2 Af2
B klanı arazisi

Üçüncü batında yeniden bir gidip gelme olur ve bu defa her şey ilk hale rücu eder. Af2 Bh2 ile izdivaç eder ve kendi klanı olan A klanına götürür ve orada yaşar. Çocukları analarının totemini tevarüs ederler ve Af3 Ah3 olurlar. Ve bu defa asıl kendi klanları olan A klanı dahilinde bulunurlar. Aynı sûretle Ah2 Bf2 ile izdivaç ettiğinden ve onunla B klanı dahiline yerleştiğinden çocukları Bf3 Bh3, B klanında doğar ve büyürler. Bunlar da ismini taşıdıkları klan arazisi dahilinde bulunmuş olurlar. Binaenaleyh batınları teâkubu ber vech-i âti tersim olunabilir :

A klanını işgal eden ahali

Birinci batın : Ah1 Af1

İkinci batın : Bf2 Bh2 (Bf1 ile Ah1'in çocukları)

Üçüncü batın : Af3 Ah3 (Af2 ile Bh2'nin çocukları)

Dördüncü batın : Bf4 Bh4 (Bf ile Ah3'ün çocukları)

B klanı arazisini işgal eden ahali

Birinci batın : Bh1 Bf1

İkinci batın : Ah2 Af2 ile (Bhf1'in çocukları)

Üçüncü batın : Bh3 Bf3 (Bf2 ile Ah2'nin çocukları)

Dördüncü batın : Ah4 Af4 (Af3 ile Bh3'ün çocukları)

Bu sûretle her batın kendinden derhal sonra gelen batından başka şerait dahilinde bulunuyor. İlk batın, ismini taşıdığı klan arazisi dahilinde büyüdüyse, ikinci batın bu klandan hariç, yani diğer klan dahilinde büyüyor. Fakat üçüncü batın yine kendi arazisine avdet ediyor. Binaenaleyh mademki aynı klanın muhtelif batınları ömürlerini bu kadar muhtelif içtimâî muhitlerde geçiriyorlar, bunlar arasında bir fark gözetmek ve bunlaarı muhtelif isimlerle yadetmek hususunda bir itiyad hasıl olması pek tabiidir. Bunun içindir ki aile toprağında doğan ve klan batınlara bir isim ve klan alamet-i fârikasını hâiz olmakla ve aynı totem dininden bulunmakla beraber, bu totem ocağında oturmayan batınlar için de ayrı bir isim verilmiştir. Ve mademki bu batınlar sırasıyla *dahilde mevlid (andojen)* ve sırasıyla *hariçten mevlid (egzojen)* oluyorlar, bunlara verilen isimlerde aynı sıranın tekerrürü lazımdır. Yani her batın nev'ine münhasır bir sınıf teşkil edecek ve bu sınıf kendisini istihlaf eden sınıftan ayrı bir isimle ayrılacak, fakat üçüncü olarak gelen batın ilk batın ismini alacak ve dördüncü batın da ikinci batın ismini vs. alacaktır. İşte bir klanın muhtelif sınıfları arasında mevcut ve yeknazarda bu kadar şâyân- taaccüb görülen bu mevkût tenavüb bundan ileri geliyor.

Her klanın mütenavib sınıflara taksimini izah eden esbab bu teşkilata merbut olan izdivaç memnûiyetini de izah eder.

Egzogami kanununa göre aynı bir klana mensup insanlar arasında izdivaç memnûdur. Fakat mesela B klanını teşkil eden iki batın veya sınıf silsilesinden biri, yukarıda gördüğümüz vechile, A klanı dahilinde yaşar. Şüphesiz bu sınıf A klanının totemine mensup değildir ve bir cihetten büsbütün ayrıdır. Mamafih orada doğmuş, orada terbiye görmüş olmak münasebetiyle A klanının A'da yaşayan batınlarıyla mütemâdi ve sıkı münasebette bulunur. Zira hem A'nın A dahilinde yaşayan batınları ve B'nin A dahilinde yaşayan batınları aynı araziye işgal ederler. Aynı ormanlardan

aynı nehirlerden istifade ederler, aynı terbiye görmüşlerdir vs. Binnetice bu muhtelif iki klan kıtası arasında -ki aynı ikamet mahallinde bulunuyorlar, aynı ahlakî havayı teneffüs ediyorlar-bizzarûre gayet sıkı münasebetler peydâ olur. Bu münasebetler, aynı toteme mensup adamlar arasındaki münasebatın aynı olmasa da yine buna müşabihtir. Aynı toteme mensubiyetten neşet eden münasebatın her türlü münasebet-i cinsiyeyi men'ettiği nazarı dikkate alınır, aynı mahiyeti hâiz olan diğer münasebatın da, mantıkî bir şümül ile aynı tesiri hâiz olması pek bedihîdir. İsim itibariyle aynı klandan olan insanlar arasında zevciyet münasebetine fucûrî ve şâyân-ı nefret bir nazarla bakılmak itiyad edildikten sonra lafzen başka bir klana mensup olmakla beraber evvelkiler kadar ve hatta daha fazla samimî münasebatta bulunan fertler arasında bu gibi münasebat-ı zevciyenin de aynı sıfatı hâiz bulunması pek tabiidir. Şimdiden denilebilir ki aynı toteme mensubiyetin hâiz-i kudret olması müşterek hayatın bir timsali olmak itibarıyla. Totem müşterek olmasa da müşterek hayatın mevcudiyeti aynı neticeyi verir. Mesela sırf egzogami kanununun tesiriyle A dahilinde doğan A sınıfı yine A dahilinde doğan B sınıfıyla -totemler ayrı olmasına rağmen- izdivaç edemez. Fakat B klanı dahilinde doğan B sınıfıyla aynı uhuvvet mevcut olmadığı için ve binaenaleyh A klanı ahaliyle hiçbir münasebeti bulunmadığı için izdivacın memnû olmasına hiçbir sebep kalmaz ve izdivaç kabilidir. Zira bu iki sınıf ayrı ayrı totemlere mensup olmakla kalmayarak, hayatları da ayrı geçer. Çünkü birbirinden müstakil iki muhit içinde yaşarlar. Aksi sûretle ve aynı sebeplerden dolayı B klanı dahilinde doğan A sınıfı ancak A klanı dahilinde doğan B sınıfıyla izdivaç edebilir. Umûmîyet üzere, bir klan sınıfı ancak diğer klanın başka bir sınıfıyla, yani aynı şerait dahilinde bulunan sınıfıyla izdivaç edebilir. Aklanı dahilinde doğan A sınıfı, B dahilinde doğan B sınıfıyla, B dahilinde doğan A sınıfı, A dahilinde doğan B sınıfıyla izdivaç edebilir. Bu nokta-i nazara göre birbirini takip eden iki batın hiçbir zaman aynı şerait dahilinde bulunamayacağından bir kadın veya bir erkek, kendi batnını takip eden batından erkek veya kadın alamaz. Demek oluyor ki sınıflar arasındaki egzogami, ibtidaî klandan diğerine kısmen intişar eden bir klan egzogamisinden başka bir şey değildir. Bu intişarın sebebi de netice itibarıyla klan teşkilatına mahsus olan adem-i iltisak-

tan ileri geliyor. Filhakika klan şekilsiz bir zümre, pek muayyen bir şahsiyeti hâiz olmayan ve etrafı arz üzerinde maddeten belli olmayan mütemevvic bir kitledir. Bu klan arzın muayyen hangi noktasından başlıyor, hangi noktasında bitiyor, bilinemez. Aynı toteme malik olanların hepsi, nerede bulunurlarsa bulunsunlar, bu klanın âzâsıdır. Bazısı bir esası hâiz olmadığından kendisini mahallen ayrı ayrı zümrelere taksime mail olan esbaba karşı koyamaz. Kadının zevcesiyle birlikte gidip yaşamasını terviç eden âdet ve mâderî teselsül bir inhilali zaruri kılıyor. Her klan, bir araya gelen bu iki sebebin tesiri tahtında, hukuk itibarıyla kendisine ait batınların kendinden hariçte iskan etmelerine cevaz verdiği gibi, âğuşuna ecnebi batınlar dahi kabul eder. Binnetice klanlar birbirine karışıyor, birbirinin içine giriyor. Nüfusunu mübadele ediyor ve bu sûretle yeni teşkilat husûle geliyor. Ve egzogami kanunu da bu teşkilata yeni şekiller tahtında dahil oluyor. Bundan anlaşılıyor ki bir teşkilatın neticesi olarak asıl totem zümresi kesb-i za'f ediyor. Çünkü bu sûretle aynı mahalle toplanan muhtelif klanlar aksamı aynı hayatı yaşıyorlar ve yeni totemden müstakil bir nevi cemiyet teşkil ediyorlar. Bu cemiyetler inkişaf ettikçe, eski klan teşkilatı bertaraf ediliyor ve yavaş yavaş ortadan kalkıyor.

Bu izahat aşiretin yalnız iki ibtidaî klanı hâiz bulunduğu ibtidaî bir şekle kabil-i tatbiktir. Fakat bu iki ibtidaî klandan her biri de ayrıca yine tâli klanlara münkasam olunca, tâli klanlar, ibtidaî zümrede husûle gelmiş olan sunûf teşkilatını tevarüs ederler. Bu sınıflar evvelki iki klandaki esaslar üzerine teşekkül eder. Zira bunlar da evvelkilerin bir devamından ibarettir. Evvelce tarif ettiğimiz biraz daha muğlak teşkilat bu sûretle husûle gelir.

Bu nazariye Avustralya sınıfları teşkilatını teferruatına kadar izah ettikten ma'ada, sair vakalarla teeyyüd eder.

1 — Bu nazariyeye göre sınıf teşkilatı kısmen lâm-ı teselsülü icabettiriyor. Eğer aldanmadıksa, bilakis peder tarafından teselsül başladığı andan itibaren sınıf teşkilatı ortadan kalkmaktadır. Çünkü bu takdirce faraziyemize göre sınıfların artık vücuduna lüzum kalmaz. Zira çocuklar o zaman analarının değil babalarının totemini hâizdirler. İsmi hâiz oldukları klan dahilinde doğarlar ve büyürler. Her batın kendinden evvel ve sonra gelen batın ile aynı şerait dahilinde bulunur. Binaenaleyh batınlar hepsi dahilinde

mütevelliddir. Bunlar arasında fark gözetecek hiçbir sebep yoktur. Totem zümresiyle buk'avi zümrenin isneyniyeti gerek bu zümreler birleştiğinden ve gerek totem zümresi ortadan kalmışından dolayı zâil olmuştur. Sınıf teşkilatının tevafuk ettiği mütenavib tertibatı husûle getiren bir isneyniyettir. O halde bu sınıf teşkilatı faydasız ve tedricen zevale mahkum bir peszinde halinde kalır.

Hâdisat bu ta'lili teyid ediyor. Hovitt, klanların peder tarafından teselsül ettiği yerlerde sınıf mevcut olmadığını beyan ediyor. Narinyeri, Kurnai, Chipara aşiretlerinde hal böyledir. Curr'a göre çocuğun mensup bulunduğu sınıf esas itibarıyla validenin sınıfıyla tayin olunur¹³.

2 — Eğer evvelce kabul ettiğimiz vechile sınıflar inkisam, aşiret henüz iki ibtidaî semiyeyi muhtevi iken husûle gelmiş ise, bu ibtidaî teşkilatın hatırası zâil oldukça bu taksim de zeval bulur. Filhakika bu hal müşahede olunuyor. Kamilarivalarda, eski zamanda aynı fratriye mensup semiyeleri birbirine bağlayan rabı-talar yavaş yavaş çözüldü ve nihayet bu semiyelerden bazıları arasında izdivaca müsaade olundu. Omu bir Bandiko'yu -her ne kadar ikisi de Kobatin fratrisinden olsa da- alabiliyor. Fakat bunun için aynı fratrinin iki sınıfı beyninde izdivaç müsait olmalıdır ki nihayet bu da oldu. Bâlâda dercettiğimiz ve bir İpe veya bir Kombu'yu bir Bota ve bir İpata ile izdivaçtan men'den nizam yavaş yavaş zayıfladı ve nihayet Omu aşiretinden bir İpe, Bandiko aşiretinden bir İpata ile izdivaç edebildi. Bir Kambo aynı şerait dahilinde bir Bota'dan zevce alabilir.

Zürriyet teselsülünün evvela lâm ve bilahere lâb olduğunu kabul ederek, bütün bu izahatı bir faraziye üzerine istinad ettirdiğimiz belki itirazı bâdî olabilir. Fakat itiraz etmeden evvel beyanımızın manasını anlamak icabeder. Şunu söyleyelim ki [ne] Bachofen ve ne de Morgan ile birlikte, mebd'e'de her küçük ailevi zümrenin merkezi zevc olmayıp kadın olduğu ve çocukların valideleri nezdinde ve maderî akraba nezareti tahtında terbiye gördüklerini iddia etmiyoruz. Hâdisat bedâhet derecesinde gösteriyor ki Avustralya'da umumî âdet bunun aksidir. Söylemek istediğimiz şey de bundan ibaretti. Bizim bahsettiğimiz, esası totem olan

13 Australien Races, 1, 69 et 111.

zümredir. Ve gayr-ı kabil-i itiraz bir şey varsa, o da menşelerde totemin yalnız maderî silsileyi takip ettiğidir. Binaenaleyh semiye yalnız kadınların neslinden mürekkebi idi¹⁴. Meseleyi arız ve amîk tedkik etmeye lüzum görmeden, âtîdeki esbâb-ı iddiamızı tasdiğe kafidir :

1 Cemiyetler ne kadar ibtidaî bir sûrette inkişaf etmiş olursa, maderî semiye o kadar sık görülür. Maderî semiye Avustralya'da gayet umûmîdir. Beşte dört tesadüf olunur. Amerika'da daha nâdirdir. Orada nisbet birde üç hatta iki derecesindedir¹⁵. Amerika vahşileri, Avustralyalılara nisbeten mahsus bir sûrette daha yüksek bir halet-i içtimâiyeye vasıl olmuşlardır.

2 Hiçbir zaman pederî bir semiyenin, maderî bir semiyeye tahavvül ettiği görülmemiştir. Böyle bir istihalenin doğrudan müşahede edildiği hiçbir yerde zikredilmiyor. Bilakis bunun zıddı tahavvülün ekseriya husûle geldiği bedâhet derecesinde biliniyor.

3 Esasan böyle bir tebeddül gayr-ı kabil-i izahtır. Peder zümresini kısmen çocuklardan ayrılarak onlara yabancı bir totem ve bu totemden mütehassıl bir takım ahlakî ve dinî mecburiyetler tahmil etmeye ne gibi esbab icbar edebilir? Çocuklar pederî semiyede doğuyorlar, ömürlerini bazen kısmen bazen kâmilten orada geçiriyorlar. Bunları başka bir totem cemiyetine kaydettirecek itiyad nereden hasıl olabilir? Cünow bile buna cevap vermenin hemen hemen gary-i kabil olduğunu itiraf ediyor¹⁶.

Bunun aksi tekamül ise pek kolaylıkla izah olunabilir. Esasen, çocuk babasının yanında, pederî akrabaları nezdinde büyüdüğü için gitgide bunların daire-i tesirine girmesi, yani büsbütün bunların semiyelerine dahil olması gayr-ı kabil-i ictinab bir haldir. Çocuğun peder semiyesinde bulunup da bu semiyenin ismini hâiz olmaması gay-ı tabii bir haldir. Bu tahavvülün büyük bir mukavemete maruz kalmadan vukûa gelmesi için eski totemizmin esaslarını teşkil eden an'ane ve âdetlerin evvelki tesirlerini kaybetmiş olması kafidir. Çocuğa başka bir zümre-i ahlakiyeye rabteden ve bu sûretle tam bir temessüle mani olan yegane rabitalar bundan

14 Grosi gibi Morgan'ın iddiasını cerhedenler bile bunu tasdik ediyor.

15 Frazer, Totémisme, 69-72.

16 Op. cit., p. 135.

ibarettir. Binaenaleyh bu rabitalar çözüldükçe mânia azalır. Filvaki, pederî zürriyetin teessüs ettiği yerde totemizmin kesb-i za'f ettiği muhakkaktır. Korneler daha ileri gitmişlerdir. Onlarda artık hiç semiye yoktur. Yalnız buk'avî ve husûsî ailelere inkisam etmiş zümreler vardır. Her mevzi'î zümrenin umûmiyet üzere bir totemi vardır. Fakat buk'avî unsur her yerde hakimdir. Bu kısımlardan her biri, her şeyden evvel işgal ettiği arazi ile temyiz ve tefrik olunur ve toteminin ismiyle değil, sırf coğrafi bir isimle irâe olunur. Hatta bazılarının birkaç totemi vardır ki bu semiye mefhumuyla bir tezat teşkil eder. Hakikî bir klan iki totemi hâiz olamaz. Çünkü iki menşei olamaz. Fazla olarak Narinyerilerde totemi mevcut, dinî bir mahiyeti hâiz değildir. Eğer totem bir hayvan ise, hem avlanır hem yenir. Semiye efradı ile totem arasında ayniyet yoktur. Totem artık itibarî bir sıfat hükmüne girmiştir¹⁷.

Gerçi Cünow'un iddiasına göre totemizmin bu cemiyetlerde görülmemesi, zail olduklarına değil, fakat bu cemiyetlerde esasen hiç mevcut bulunmamış olduğuna delildir. Mûmâileyhe göre Korneler Avustralya medeniyetinin en aşağı bir şeklini irâde ediyorlar. Narinyeriler Kornelerden bir derece yüksek olmakla beraber, yine Avustralya'nın diğer aşiretleri derecesine vasil olamamışlardır. Bunun için de totem teşkilatı birincilerde hiç yok ve ikincilerde henüz doğmak üzere bulunuyor. Fakat bu faraziyeyi cerhedecek bir delil Kornelerde eski bir totemizmin gayet bedihî emmârelerinin mevcut bulunmasıdır. Bu aşirette erkek ve kadınların ayrı totemleri var ve bu totem fevkalade mazhar-ı hürmet oluyor. Erkeklerin totemi Yeerung namında kuştur. Kadınlarınki ötleğen kuşu [djetgun]dur. Yeerung namındaki bütün kuşlar erkeklerin kardeşi demektir. Cetung namındaki bütün kuşlar kadınların hemşiresi addollunmaktadır. Ve bu iki nevi kuş Kornelerin cediti addollunuyor¹⁸. Ve bu itikadların ve bu âdetlerin totemizm dinine mensup olduğunu gösteren bir şey daha vardır ki o da bunların totem ibadeti içtimâî esas teşkil eden cemiyetlerde de görülmesidir¹⁹.

17 Cünow, Op. cit., 82; Cf. Curr Op. cit., 244.

18 Tison et Howitt, Op. cit. p. 194, etc. 215, 135. Howitt, Turther Notes, p. 57 ei suiv. Frazer, Totemisme, p. 51.

19 Crawley, Sexual Tahous, in Journal of the Anth. Inst., 1895, p. 225.

Diğer taraftan, bunları totemizmin ibtidaî bir şekli ve ilk tecrübesi addetmek büsbütün gayr-i kabildir. Zira muhakkaktır ki menşede totem semiyeden doğar ve semiyenin şahsiyetini tayin eder. Bilahere ve iştikak sûretiyle totemizm her semiyeye dahilindeki her cinsten müteşekkil zümrelere intişar etmiştir²⁰.

Esasen bu hâdiseler evvelce bast ettiğimiz hâdiselerle tevafuk ediyor. Lââm vaki olan zürriyet teselsülünü yıkmaya matuf olan ezogami kanunuyla, kadını zevciyle birlikte yaşamaya icbar eden âdettir. Zira bu iki kaide, çocuğu derhal pederî akraba nezdinde bulunmaya icbar eder. Halbuki anasının semiyesinden uzak bulunur. Evvelce de gösterdiğimiz vechile aynı sebepler toteme müstenid cemiyeti sarsıyor ve onun yerine isim ittihadından daha mühim bir rol oynayan arazi birliği esasına müstenid bir zümre ikame ediyor. Binaenaleyh bir aşireti terkib eden ibtidaî zümreler erkek tarafına mensup adamlardan mürekkebe olursa, ya totemizme ait hiçbir şey olmaması veya totemizmin gayet bir peszinde halinde bulunması gayr-i kabil-i ictinabdır. Ya zümrenin ma'şerî ismi olan totem büsbütün ortadan kalkar veya -ki bu halde daha sık tesadüf olunuyor- sırf bir ünvan, zail olan müesseseyi haricen derhâttir ettiren fakat ne eski manasını ve ne de aynı tesiri hâiz olmayan itibarî bir tertib şeklinde kalıyor. Artık totem asırlardan beri biriken an'anelerin uzun batınlardan beri teşkil ve muhafaza olunan âdâtın bir heyet-i umûmiyesini irâe eden bir timsal hükmünde olmuyor. Zira totem bu âdât ve an'anatı sürükleyip götüren bir tekamül neticesi bu şekli bilmecebûriye almıştır.

20 Kornelerin diğer Avustralya aşiretlerinden daha ibtidaî olduklarını isbat için Cunow çocukların, halalarına Munmung namını verdiklerini serdediyor. Bu nam babaya verilen Mungan ismine pek yakındır. Mûmâileyh diyor ki; madem ki hala ana tarafına mensup bir ced addolunuyor, bu oldukça son zamanlara kadar halanın hakiki valide olduğunu ve binaenaleyh her adamın hemşiresiyle izdivaç ettiğini gösterir. Bu da gayet ibtidaî bir halet-i ictimaiyeyi gösterir. Fakat müellif unutuyor ki bu tabirler kandaşlık ifade etmez. Nitekim aşağıda Kohler'in kitabından bahsederken isbat edeceğiz. Bunu Cunow da itiraf ediyor. Binaenaleyh bu isimlerle zümrenin azasını rabteden kan rabitasına ait bir neticeye varılamaz. Hakikat-ı halde Mungan ,pederî zümrenin çocuktan mukaddem olan erkek batnını irâe eder. Munmung da aynı şerait dahilinde bulunan kadın kısmını irâe eder.

Evvelki izahat Avustralya aşiretlerinde görülen ve bazen egzogami kanunundan hariç addolunan daha bazı cinsî mümâne'etlere de hemen aynen kabil-i tatbiktir. Bu mümâne'etler aynı konunun neticeleri ve tatbikatından ibarettir. Bu mümâne'etler ber vech-i âtî iki unmuşeze irca olunabilir :

1 Semiye lâb olursa, zevciyet münasebetleri yalnız bir adamın mensup olduğu semiye dahilinde yani pederî akraba ile memnû değil, maderî semiyeye mensup olanlarla da memnûdur. Bu hale bilhassa Narinyerilerde tesadüf olunuyor²¹. Yani egzogami kanunu muz'if oluyor.

2 Semiye lâm olsa bile bazen izdivaç yalnız bu semiye dahilindeki efrad arasında değil, bunlarla bazı pederî akrabaları arasında da memnû oluyor. Dyerielerde bir erkek ne biraderinin kızını, ne halasını, ne halasının kızını, ne dayısının kızını alamaz²². Lâm semiyenin lâb semiyeden evvel olduğu kabul edildiği takdirde, birinci hâdise kolaylıkla anlaşılır. Zira lâb semiye teşekkül ettiği zaman, eski teşkilatın şuurlara tesbit ettiği fikirler ve itiyadlar, birdenbire tabîi zail olamaz. Lâm karâbet, eski tesirini biraz kaybetti; fakat büsbütün yıkılmadı ve bu karâbet birçok zamanlar izdivacı men'ettiği için bir zamanlar yine aynı tesiri hâiz kaldı. Eski egzogami yeni egzogaminin yanında yaşadı. Men', iki vechli oldu.

Dyerielerde ve daha bazı aşiretlerde görülen ve gitgide istisnâî bir hal alan kısmî mümâne'etlere gelince, bunlar bir intikal devresine tevafuk ediyorlar. Bunlar pederî karabetin icrâ-yı tesir etmeye başladığı ve henüz tamamen hükümferma olmadığı bir zamanlarda teessüs etmiş olabilirler. Zira böyle bir tahavvül gayet büyük bir betâetle husûle gelir. Çocuğu maderî toteme rabteden rabitalar yavaş yavaş çözülmüştür. Maderî karabetin evsaf-ı mümeyyizi pederî karabete yavaş yavaş geçmiştir. Esasen sınıf usûlü, izdivacı pederî semiyenin nisfiyla men'ediyordu. Çünkü iki batından yalnız birisiyle izdivaç kabildi. Bu memnûiyetin yavaş yavaş aynı semiyenin diğer kısımlarına da şamil olmasında da hiçbir fevkaladelik yoktur. Bu memnûiyet ilk hududunu bir defa aştıktan sonra, mantikî bir sirayetle daha ileri gider. *Halamla izdivaç ede-*

²¹ Cunow, Op. cit., p. 48. Curr. II/245, 268.

²² Cunow, p. 114.

mem, çünkü benden evvelki batına yani izdivaç memnû olan sınıfa mensuptur. Fakat bu kadının kızıyla izdivaç da niçin daha az şâyân-ı nefrete görülsün? «Birinin verdiği nefret tabii bir sûrette diğerine de sirayet eder. Çünkü her ikisinin de verdiği karabet hissi aynı mahiyettedir. Aynı sûretle, «Eğer kadın isem, dayımla izdivaç edemem. Çünkü ikimiz de aynı toteme mensubuz.» Fakat bu memnûiyetin, o adamın yanında bulunan, aynı çatı altında yaşayan oğullarına da sirayet etmesi tabii değil midir?²³ Bu şümûlü teshil eden, bir semiyeye mensup adamların kendilerini hep bir ceddin inme farzetmeleri ve mütekabil mecburiyetlerinin başlıca menbaını bu aynı cemde mensubiyette bulmalarından ileri geliyor. Bir zaman sonra izdivaç memnûiyetinin semiyeyi temyiz eden münasebetlerden başka kandaşlık münasebetlerine de taalluk etmesi tabii ve mantiki görülür.

Umûmiyet üzere semiyeler tarif ettiğimiz vechile yekdiğerine mezc ve dahil oldukça muhtelif nevi karabetler de aynı sûretle karışır. Aynı satıhta bulunurlar. Binaenaleyh eski lâm karabet nüfuzunu muhafaza edemez. O zaman memnûiyetler dairesi de derhal tevessü eder. Hatta o kadar tevessü eder ki bazen muayyen hududu hâiz olmaz. Maderî semiyeden sonra pederî semiyeye dahil olmakla kalmayıp, daha ileri gider. Evvelkilerle az çok geçici itifaklar akdeden başka zümrelere de girer. Bilhassa fucûrî münasebatı diğer münasebat-ı zevciyeden tefrik edecek totem mevcut olmazsa, bu münasebatın nerede hitam bulduğu belli olmaz. Bu hal Kornelerde husûle gelmiştir. Başka hiçbir yerde klanların birbiriy-le kaynaşması bu kadar tamam değildir. Çünkü totemizm zail olmuştur. Cemiyet bütün azaları yekdiğerini akraba addeden fakat müşterek namı hâiz olmayan zümrelerden mürekkebirdir. Hiçbir yerde de memnûiyetler bundan fazla olmamıştır. Mesela bir Korneli akrabalarından bazılarının kız aldığı zümrelerden evlenemez.

23 Bu dayı, hala vs. tabirlerini, seyyahların kullandığı vechile, vuzûhuna emin olmadan istimal ediyoruz. İbtidai insanların lugatçesi nazar-ı dikkate alınırsa, bu tabirlerin bizim bugünkü tarz-ı istimalerimize muvafık ve bizimkinin aynı kandaşlık şeraiti dahilindeki fertlere mi yoksa her biri bir batını ihtiva eden efrad zümrelerine mi ait olduğu cây-i sualdir. Seyyahinin hikayeleri bu hususta pek nadiren izahat veriyor. Halbuki bu nokta fevkalade mühimdir.

Hukukî bir sûrette izdivaç için ekseriya pek uzaklara gitmesi icabeder²⁴.

Demek oluyor ki egzogami fucûrdan neşet eden izdivacı memûriyetlerin iktisab etmiş olduğu en ibtidaî şekildir. İbtidaî cemiyetlerde görülen bütün memnûriyetler bundan neşet etmiştir. Egzogami en ibtidaî sûreti tahtında maderî semiye haricine çıkmaz. Oradan evvela kısmen ve bilahere büsbütün pederî semiyeye geçer. Bazen daha ileri gider. Fakat muhtelif nevileri altında da daima muhtelif ahvale tatbik olunan aynı kaidedir.

Egzogamiyi husûle getiren esbabın neden ibaret olduğunu anlamak, görülüyor ki fevkalade hâiz-i ehemmiyettir. Çünkü bu kaidenin zevciyet örflerinin muahhar tekamülü üzerine icrâ-yı tesir etmemiş olması gayr-i kabildir.

— 3 —

Egzogami kaidesi nereden neşet etmiştir? Bu suale cevap vermek için birçok nazariyeler teklif edilmişti. Bu nazariyeler, oldukça tabii bir sûrette iki sınıfa ayrılıyor. Bir kısmı egzogamiyi ibtidaî cemiyetlere mahsus bazı husûsiyetlerle izah ediyor. Diğerleri umûmiyet üzere fitrat-ı beşerin sıfat-ı mürekkebesi ile izah ediyorlar.

Lubbock, Spencer ve Mc Lennan isimleri ilk kısma aittir. Her birinin izahatı arasında teferruat itibarıyla fark olsa da, hep aynı esasa müsteniddir. Hepsi egzogamiyi mahiyeti itibarıyla taarruzî bir fiil bir kız kaçırmadan ibaret addediyorlar ki bu evvela münferid iken yavaş yavaş taammüm ediyor ve bu umûmiyet neticesinde mecburi oluyor. Erkekler bazı esbab tahtında, zevcelerini kendi aşiretlerinden değil, yabancı aşiretlerden almaya mecbur oluyorlar ve zamanla bu âdet âmirî bir kaide sûretinde tasallub ediyor. Buna muhâzî olarak mahiyetini de değiştirmiyor. İbtidaları bir cebir ve şiddet, âdeta bir harp şeklinde iken yavaş yavaş

24 Cunow, Op. uh. 68. Kornelilerin teşkilatında ibtidaî bir şey olmadığını isbat edecek yeni bir delil daha. Fucurdan teneffür Kornelerde hadd-i asgarisini de olmak şöyle dursun, hiçbir yerde bu kadar ileri varmamıştır. Hatta onlarda gayr-i tabii bir hal iktisab etmiş bile denilebilir.

sulhperverâne ve itibarî bir şekil alıyor. Ve işte bunun için bugün umûmiyet üzere bu şekil tahtında görülüyor.

Bu âdeti tevlid eden esbabın mahiyetine gelince, müellifler arasında ihtilaf mevcuttur. Mc Lennan'a göre²⁵ bu âdeti zaruri kılan çocukların katli âdetiydi. Mûmâileyh diyor ki vahşiler çocuklarını ekseriya öldürürler ve bilhassa kızların fedası tercih olunur. Binnetice aşiret dahilinde kadınlar azalır. Binaenaleyh bu boşluğu doldurmak için hariçten kadın aramak mecburiyeti hasıl olur. Lubbock'a göre bidayette yalnız müşterek izdivaçlara müsaade olunurdu. Bu izdivaçlar yerine ferdî izdivaçlar ithiyacı bu hususta kat'î bir rol oynamıştır. Morgan ile Bachofen'in nazariyelerine taraftar olan Mc Lennan mebd'e bütün aşiret erkeklerinin müştereken bütün kadınlara sahip olduklarını ve hiçbir kimsenin sırf şahsı için bir kadın tahsis edemediğini kabul ediyor. Zira böyle bir tahsis cemiyet hukukuna bir taarruzdu. Fakat yabancı cemiyetlere mensup kadınlarda mesele başkaydı. Bu gibi kadınlar üzerinde aşiretin hiçbir hakkı yoktu. Binaenaleyh yabancı aşiretlerden bir kadın kapıp kaçırılan, arzu ettiği takdirde o kadına yalnız başına temellük edebilirdi. Böyle bir arzunun da insanların kalbinde uyanması pek tabii idi. Çünkü bu gibi izdivaçların fevâidi bedihî görünür. *Dahilden [endogame] izdivaçlar* aleyhine bir itikad bu sûretle hasıl olmuş bulunuyor²⁶.

Nihayet Spencer'e göre bu hâdiseyi icabettiren sebep, ibtidaî cemiyetlerin harbe ve yağmacılığa olan hâhişleridir. Kadınların kaçırılması, mağlubun bir nevi yağma edilmesi demektir. Kaçırılan kadın ganâimden madûddur. Binaenaleyh şanlı ve kıymetli bir ganimettir. Harpte kazanılan muvaffakiyetin bir delilidir. Harpte kazanılan bir kadına malikiyet, bu sûretle bir nevi içtimâî temayüz, bir alamet-i hürmet olmuştu. Bunun zıddı olarak aşiret dahilinde sulhperverâne bir sûrette akdedilen izdivaç bir nevi alçaklık ve âdî bir izdivaç addolunurdu. Âdilik ile kat'î memnûiyet arasında mesafe pek kısadır²⁷.

25 Etudies in ancient History, ch. VII.

26 Origines de al civilisation, p. 124.

27 Principes de sociologie, II, p. 236 etc.

Pek hûlasatan aldığımız bu izahatı sırf muhattıra olarak naklediyoruz. İnsanların kadın noksanına çaresâz olmak için, ölüm mücazâtına kadar bir ceza ile, elleri altında bulunan kadınlarla izdivacı niçin menettikleri anlaşılmıyor. Esasen kız çocukların katli umûmî bir kaide olduğu ve ne de kendisine isnad olunan neticeyi husûle getirdiği isbat edilmemiştir. Bu âdete Avustralya'da sık sık tesadüf olunduğu doğrudur²⁸. Her halde tevellüdden itibaren erkek ve kadın arasında bozulan tevazünü yerine getirecek bir hâdise vardır. Medenî memleketlerde bile erkek çocukların tabii vefatı kız çocuklarından fazladır. İbtidâî cemiyetlerde bu hal daha barizdir. Çünkü oralarda erkekler daimî bir harbin tesiriyle mütemâdiyen hayatlarını tehlikeye ilka ederler. Kadınlar ise bu tehlikeye maruz değildir.

Filhakika İngiltere tarafından Fiji adalarının (ki oralarda çocukların öldürülmesi âdettir) muhtelif mahallerinde icrâ olunan tedkikat neticesinde çocukluk zamanında erkek çocukların adedi kız çocuklardan fazla olsa da büyüklerde hal aksinedir²⁹.

Lubbock ile Spencer'in nazariyeleri büsbütün esassızdır. Lubbock'un nazariyesi, el-hâlet hâzihi hiç müdafaa edilemeyen bir iddia üzerine müessesdir. Müşterek izdivacın hakikatini isbat edecek yegane bir hâdise bile mevcut değildir. Bütün kadınlara sahip olduğu halde hepsini terkedecek erkeklerden mürekkep bir aşiret kadar garip bir şey olur mu? Harpten alınan kadınların da kadın kaçıranlara değil, müştereken cemiyete ait olacağını da ilave ediniz. Spencer'e gelince, o da faraziyesini isbat için yalnız dört hâdise zikrediyor. Bunlardan çıkan netice de, vahşilerde izdivaca ibtidâî şart olmak üzere cesaret arandığıdır. Fakat cesaret ve şücaatini isbat etmeye yegane vesile kadın kaçırmak mıdır? Kurûn-i vüs-tâda da bu gibi âdetler görülür. Şövalyeler nişanlılarını hoş maceralarla kaçırmaya mecburdurlar. Bununla beraber o zamanlar eg-zogamiye müşâbih hiçbir âdet yoktu. Sonra, bu nizam sebep adde-dilen âmil ile kanuna itaat etmeyenin düşar olduğu müthiş ceza arasında ne kadar fark var?

28 L'tistoire du mariage humain p. 297, Westermarck.

29 Fison et Howitt, kurnai and Kamilaroi, 174.

Bütün bu mesleklerin başlıca kabahati, egzogami mefhumunun yanlış anlaşılmasıdır. Filhakika bu âmiller egzogamiyi yalnız ecnebi milliyeti hâiz bir kadınla münasebat-ı zevciyede bulunmak mecburiyeti addediyorlar.

Bunlara göre men'edilen, aynı aşiret âzâsı arasında izdivaçtır. Egzogami hiçbir zaman böyle bir manayı hâiz olmamıştır. Bu kanun yalnız bir semiyeye mensup adamlar arasında izdivacı men'eder. Fakat erkekler aynı aşirete mensup veya aynı ittihad tabi diğer klanlardan kadın alırlar. Bu sûretle ittihad eden semiyeler arasında adâvet şöyle dursun, bunlar kendilerini akraba addederler. Semiyeye ile aşiret arasındaki fark hususunda görülen bu azim hata -egzogami meselesi üzerine bu kadar zulmetler atmaya sebep olmuştur. Ne kadar tekrar edilse azdır ki totem zümreleri (ibtidai veya tâli klanlar) arasında izdivaç umûmîyetle haricîdir. Fakat siyasî cemiyete (aşiret) nisbeten dahilîdir.

Filhakika Mc Lennan egzogaminin bugünkü şekliyle aşiret dahilinde mer'î olduğunu biliyor. Fakat ona göre bu dahilî egzogami sonradan alınma ve müştak bir sûretidir. Bunun tarz-ı tekevvünü de oldukça mahirane bir sûrette izah ediyor. Mesela birbirine komşu A B C aşiretlerini alalım. Bunlar arasında aşiretten aşirete egzogami carîdir. A aşiretinin erkekleri yalnız B, C aşiretlerinden cebren kadın kaçırarak getiriyorlar. Bu kadınlar her ne kadar esir olsalar da yine milliyetlerini muhazafa ediyorlar. Yeni efendileri arasında ecnebi gibi kalıyorlar. Çocukları analarına bağlayan kaideye göre kendilerinden doğan çocuklara da kendi tabiatlarını telkin ediyorlar. Bu çocuklar içinde doğdukları A aşiretinde yaşamakla beraber B, C aşiretlerine mensup oluyorlar. Bu sûretle evvelce mütecanis olan A cemiyeti dahilinde birbirinden ayrı iki zümre teşekkül ediyor. Biri B mensubu kadınlarından doğan B çocuklarla diğeri C mensubu kadınlardan doğan C çocuklardır. Bu zümrelerden her biri bir semiyeye teşkil eder. Evvela böyle şiddet ve cebr ile teşekkül ettikten sonra batın tarikiyle ve doğan çocuklar maderî semiyeye mensup olmak sûretiyle muntazaman teşekkül ederler. Bu sûretle kendilerini tevlid eden sun'î sebeplerden sonra kalırlar ve cemiyetin hal-i tabiiide unsurları gibi teşekkül ederler. Bu neticeye vasil olduktan sonra haricî egzogami faydasız kalır. B erkekler başka milletten kadınlar bulmak için haricî aşiretlerden aramaya muhtaç

olmazlar. Bu gibi kadınları kendi aşiretleri dahilinde C semiyesi içinde bulurlar.

Fakat bugün biliyoruz ki semiyeler büsbütün başka bir tarzda teşekkül etmiştir. Avustralya ve hatta Afrika aşiretlerinin ekserisinde klanların, ibtidaî iki menşeden bizâtihi tenasül tarikiyle zuhur ettiğine şüphe yoktur. Cebir ve şiddetle hariçten idhal olunan farklı unsurlardan ileri geliyor. Mc Lennan'ın faraziyesi olsa olsa ibtidaî iki klana kabil-i tatbik olabilir ki diğer klanlar da kıtalaşmak sûretiyle bunlardan çıkmıştır. Fakat bu iki nevi klanın aralarında esaslı bir fark olmadığı halde bu kadar farklı iki yoldan husûle gelmiş olması pek az muhtemeldir. Esasen yabancı kadınların idhali, bu kadar ahvalde gayr-i mütecanis iki zümrenin ve yalnız iki zümrenin tevellüdüne neden sebebiyet versin? O zaman aşiretin muntazaman yalnız iki komşusundan kadın aldığını kabul etmek lazım gelir.

Fakat bu tarz niçin bu kadar tahdid edilmiş olmasın? Sonra, bu kadın idhalatı, aşiret ahalisinin mütecanis esası üzerinde iki ibtidaî klan zuhura başlayınca birdenbire durdu? Eğer egzogamiye sebep isnad olunan şeyler olsaydı, bu sûretle tebeddül ettikten sonra nasıl kalabilirdi? Mevcut kadınları bir klandan diğer klana geçirmek o zamanki kadın kahtını azaltmaya bir çare olamaz. Bu nakil ile kadın nüfusunu, pek az olsun, tezyîd gibi bir netice elde edilemez.

Morgan'ın nazariyesi daha ziyade tedkike şâyândır³⁰. Mûmâileyhe göre egzogaminin sebebi, kandaşlar beyinde izdivaçlara ekseriya atfedilmiş olan fena neticeler hissidir. Eğer söylenildiği vechile kandaşlık haddizatında bir tereddî menbaı ile, umumî kuvve-i hayatiyeyi za'fa düşürmek tehdidinde bulunan izdivaçları akvâmın men'etmesi tabii değil midir? Fakat tarihte insanların bu memnûiyetleri kendi kendilerine nasıl izah ettikleri, vâzi-i kanunların ne gibi sâikalar teb'iyet ettikleri aranılırsa, bu asırdan evvel nef'i ve fizyolojik telakkilerin hemen tamamen meçhul olduğu görülür. İbtidaî kavimlerde, bazen şurada burada, bu gibi izdivaçların devam edemeyeceği söyleniyor. Levitik diyor ki:³¹ «*Bir adam*

30 Morgan, Añcent Society, p. 69.

31 L., XX, 20.

teyzesiyle izdivaç ederse, günahlarının cezasına uğrarlar ve hiç çocukları olmaz.» Fakat bu akamet Allah'ın bir mücâzâtı telakki olunuyor. Bir kanun-i tabiînin neticesi addedilmiyor.

Delil de şudur ki bundan sonraki satırlarda aynı tabirler, hadizatında, uzvî fena tesirleri olamayan izdivaç hakkında, biraderinin zevcesiyle izdivaç eden bir adam hakkında da istimal olunuyor.

Kurûn-i kadîmede bu hususta birçok sebepler dermeyeran edilmiştir. Eflatun'a göre çiftleşme, servetleri ve seciyeleri birbirine karıştırmak ve devlet için hayırlı bir tecanüs husûle getirmek hususunda bir vasıta olabilir. Diğer mütefekkiirlere göre, maksat muhabbetin mahdud bir daire içinde mütemerkiz kalmasını men'etmektir. Luther'e göre eğer kandaşlık bir mani olmasaydı, aşksız izdivaçlar pek sık vukûa gelir ve izdivaç da yalnız aile servetinin tamamen muhafâzâsı hissi galip gelirdi. Ancak onyedinci asra doğrudur ki bu gibi izdivaçların ırkı zayıflatacağı ve bundan dolayı menedilmesi icabedeğeci fikri zuhur etmiştir. Bu fikir de gayet müphem kalmıştır. Montesqieu böyle bir şeye sahip olmamıştır. Fakat daha şâyân-ı dikkat olanı da şudur ki; böyle bir fikir kanun-i medenimiz esna-yı tahririnde hemen kâmilen yabancı kalmış gibi görünüyor. Portali, esbab-ı mûcibesinde bu hususta telmihte bulunmuyor. Gillet tarafından tribunaya verilen raporda böyle bir kayıt vardır. Fakat derece-i tâliyede kalmıştır. Mûmâileyh diyor ki; Bedenî mükemmeliyet üzerine bazı muhtemel fikirlerden ma'adâ kan ve temas ile aralarında esasen doğrudan doğruya veya gayet karib münasebetler teessüs etmiş olanlarında izdivaç etmelerini gayr-i mümkün kılan bir sebab-i ahlakî de mevcuttur. Binaenaleyh görülüyor ki pek geç tezahür eden bu nazariyeyi Avustralyalılar ile Amerika vahşilerinin evvelden keşfetmiş oldukları doğru olamaz.

Mamafih bu ilk mûlahaza iddianın doğru olmadığını isbata kafi değildir. İnsanların kandaşlığın muzır tesirleri hakkında mübhem ve müşevveş malumatları bulunduğu farzolunabilir. Bu hususta ilk insanların vâzih fikirleri olmasa da, hatt-ı hareketlerini tayin hususunda oldukça kuvvetli bir hisse malik bulunmuş olabilmeleri iddia edilebilir. Fîlhakika bizi bir takım şeylere sevkeden sebepleri daima vuzuh ile bilmiş olmamız kabil değildir. Fakat bu faraziyenin şâyân-ı kabul olabilmesi için, kandaşlar arasındaki

izdivaçtan husûle gelen mazarratların bilfiil ve hakikaten mevcut, gayr-i kabil-i inkar ve kaba ve ibtidaî zekalarının hiç olmazsa hissedebilmesi için oldukça âni bir bedâheti hâiz olması lazım gelir. Hatta bunlar ne sûretle izah olunursa olunsun, muhayyileye şiddetle çarpılması lazımdır. Zira aksi takdirde bu gibi izdivaçların önünü almaya matuf addedilen cezaların fevkalade şiddeti anlaşılabilir.

Kandaşlığa karşı serdedilen hâdiseler bitarafane tedkik edilecek olursa, yegane müsbet nokta bu hâdiselerin bu kat'î sıfatı hâiz olmadıklarıdır. Şüphesiz kandaşlığın muzır olduğu bir takım hâdiseler zikredilebilir. Fakat aksi iddiaya muvafık misaller de çoktur. Bir takım küçük içtimâî zümreler vardır ki muhtelif sebeplerden dolayı aralarında izdivaç etmişlerdir ve bu izdivaçlar uzun batınlar devam ettiği halde, ırkta hiçbir sınıf husûk getir-memiştir³².

Filhakika bazı müşahedelerin gösterdiğine nazaran kandaşlık asabî bazı emraza ve sağır ve dilsizliğe meyli tezyid ediyor. Fakat diğer istatistiklerde kandaşlığın vefeyâtı azalttığını gösteriyor. Neuville Yahudiler hakkında bunu isbat etmiştir³³.

Bu zahirî teadlar gösteriyor ki kandaşlık haddizatında muzır değildir. Uzvi hastalıklar bulunduğu zaman bu hastalıklar nâim bir halde bulunsa da, kandaşlık bu hastalıkları tezyid ediyor. Çünkü üstüste koyuyor. Fakat aynı sûretle de ana ve babadaki evsaf da kesb-i kuvvet ediyor. Kandaşlık fena teşkil etmiş uzviyetler için muzır ise, iyi kabiliyetleri hâiz uzviyetleri de teyid ve takviye ediyor. Bazı kabiliyetlere de hatta musîb ve mufid kabiliyetlere de istisnâî bir kuvvet vermekle hayatı tevazünü ihlal etmek tehlikesi de vardır. Zira bilcümle vezaif-i uzviyenin âhenktar olması ve mütekaabilen mutedil bir inkişafa mazhar olmaları sıhhatin şartıdır. Fakat âhenk ve tevazünün bu sûretle kısmen inhilala uğraması ferdî fizyolojiye nazaran muzır ise, eğer bir dereceye kadar bu inhilale uğrayan faili tabii muhite karşı mücadeleye az muktedir bir hale ifrâğ ediyorsa, bu fail için ekseriya bir tefevvuk-i içtimâîye sebep teşkil ediyor. Fert, bir cihetten kaybet-

32 Huth tarafından zikredilen hadiseler, s. 140-186.

33 Lebensdauer und Todeursachen, 1885, p. 18-19, 111-113.

tiğini diğer cihetten ve bazen fazlasıyla buluyor. Zira insan muz'iftır ve hayata karşı koyabilmesi yalnız kuvâ-yı kâinata tarz-ı intibakına vâbeste değildir. Bu, aynı zamanda cemiyet dahilindeki vaziyet ve vazifesine de tabidir. Bundan dolayıdır ki Yahudilerin nevrasteninin bütün nevilerine olaan gayr-i kabil-i inkar temayülleri belki kısmen kandaşlar arasındaki izdivaçların pek sık olmasından ileri geliyor. Bu izdivaçlar neticesinde zihniyet daha ziyade inkişaf ettiğinden Yahudiler asırlardan beri her taraftan saran tahrib-i esbab-ı içtimâyesine karşı mukavemet edebilmeleri bu sayede kabil olmuştur. Esasen cemiyetlerin muayyen evsafın bu sûretle teksifi harsına böyle kat'î bir sûretle niçin mümane'et ettikleri anlaşılabilir. Aristokrasiler münevver sınıflar başka sûretle teşkil edilemez. Her halde bu sûretle husûle gelebilecek tereddî hâdiseleri, her ne derecede muzir olsalar da, eğer bu izdivaçlar birçok batınlarda temâdi ederse muzir olabiliyorlar. Kudret-i hayatiyenin ihtisas ede ede bitab kalması için zaman lazımdır. Bu müfrit ihtisasın neticeleri ancak uzun ve mütemâdi bir müşahede ile görülebilir.

Hülâsa, eğer kandaşlık arasında vukûa gelen izdivaçların fert için bir tehlike husûle getirdiği doğru görülüyorsa, bu gibi izdivaçları ihtiyat ve tedbirle icrâ etmek aklâne bir hareket olursa da, bu izdivaçlar ekseriya isnad edilen müthiş, âni tesirleri hâiz değildir. Bunların tesirleri daima fena değildir ve fena olsa da, ancak pek çok zaman sonra tezahür eder.

O zaman bu mahdut, şüpheli ve bu kadar müşkilatla kabil-i müşahede olan mazarratın ibtidai adamlar tarafından birden görülebilmesi ve ne de bir kere müşahede edildikten sonra bu kadar kat'î ve bu kadar merhametsiz bir memnûiyete sebebiyet vermiş olması kabul edilemez.

Bu meselenin ikaz ettiği münakaşalar devri henüz kapanmamıştır. Henüz birbirine zıt birçok nazariyeler vardır. Mesele bile daha pek az zamandan beri meydana çıkmıştır. Hâdiseler, vahşinin zihnini celbedecek derecede bir bedahet ve sarahati hâiz değildir. Her gün ölüme sebebiyet veren basit esbabı bile temyiz edemeyen vahşi nasıl olur da o kadar hâdiseler arasında karışmış olan bu kadar mufassal ve batıy bir tedric ile müşahede-i mahsusan kaçan bir âmili görebilir? Bilhassa kandaşlığın hakikî

mahzurları ile egzogami kanununa adem-i itaati cezalandıran müthiş hükümler arasında büyük bir nisbetsizlik vardır. Böyle bir sebep kendisine atfedilen tesirle hiç münasebeti hâiz değildir. Eğer kavimler şimdi de bu gibi ahvalde aynı şiddetle hareket etse-lerdi!

Fakat ihtiyarlarla genç kızlar arasında veyahut müteverrimler arasında, nevrastenikler arasında vs. izdivaçlar daha tehlikelidir. Bununla beraber bu gibi izdivaçlara umûmîyetle müsaade edilmektedir.

Fakat bâlâdaki nazariyenin doğru olmadığına daha kat'î bir sebep var :

Egzogami ile kandaşlık arasında bilvasıta ve tâlî bir münasebet vardır : Şüphesiz bir klana mensup adamlar kendilerini aynı cede mensup farzederler. Fakat bu itikadda hayalin büyük bir hissesi vardır. Hakikat-ı halde bir klana mensup olmak için o klanın totemine girmek kafidir. Bu toteme mensup olmak için de, tevellüd ile hiç alakası olmayan bir takım şartlar kafidir. Totem zümreleri (klanlar) zürriyetle olduğu gibi devşirme usûlüyle de toplanır. Muharebelerde elde edilen esirler -eğer öldürülmezse- klana kabul edilir. Hatta bir klan diğer bir klanı ya kâmilen veya kısmen kendi klanına idhal eder. Demek oluyor ki bir klan âzâsının hepsi aynı kandan değildir. Esasen bir klanda bindan fazla ve bir fratrîde ondan daha fazla insan vardır. Klan âzâsı arasında men'edilen izdivaç yakın akraba arasında vukubulmuyordu. Binaenaleyh bir ırkı za'fa düşürmek tehlikesi de mevzu-i bahis olamazdı. Fazla olarak, hariçte izdivaçlar memnu değildi ve egzogami kanunu yok iken bile birçok kadınlar yabancı aşiretlerden idhal olunurdu. Bu sûretle yabancı unsurlarla da izdivaçlar vukubuluyor ve pek yakın akraba arasında vukû'u melhuz izdivaçların fena tesirlerini izale ediyordu. Böyle bir heyet-i umûmîye içinde boğulan bu gibi tesirâtı ayırıp görmek kolay bir iş değildir.

Diğer taraftan *egzogami kanunu gayet yakın kandaşlar arasında izdivaca müsaade eder. «Ana tarafından teselsül vaki olduğu zaman dayımın çocukları benim ve anamın fratrîsinden başka bir fratrîye mensup olduklarından onlarla izdivaç ederim.»*

Daha fazlası da var : Aynı fratriye mensup klanları yekdiğesine rabteden rabitaların hatırası silinmeye başladığı ve bir klan ile diğer klan arasında izdivaca müsaade olunduğu zamandan itibaren bir babadan doğma kız erkek kardeşler yekdiğeriyle serbest bir sûrette izdivaç edebilirler.

Mesela İrokuva aşiretinde kurt klanına mensup bir adam bir Kaplumbağa klanından ve bir de Ayı klanından iki kadınla evlenebilir. Doğan çocuklar analarının klanına ve totemine mensup olduklarından, aynı adamın biri Kaplumbağa klanına ve diğeri Ayı klanına mensup çocukları olur. Bu çocuklar muhtelif iki klana mensup olduklarından bir babadan on kardeş olmakla beraber yine birbiriyle evlenebilirler. Hatta oldukça mütemeddin kavimlerde bile bir babadan kız ve erkek kardeşin yekdiğeriyle izdivacına müsaade edilmiştir. Bu adete Araplarda, Slavlarda, Atina'da vs. tesadüf edilmektedir. Halbuki bütün bu akvamda fucûr men'edilmişti. Demek oluyor ki fucûru men'eden sebepler kandaşlığa ait şeylerden ileri gelmiyor.

(Mâba'di var).

Mütercim : *NECMEDDİN SADIK*

*

**